

BESLUIT WET NATUURBESCHERMING VAN GEDEPUTEERDE STATEN VAN
GELDERLAND

Wet natuurbescherming hoofdstuk 3, ontheffing soorten

Datum besluit : 17 januari 2018
Onderwerp : Wet natuurbescherming - 2017-009380 - gemeente Lochem
Activiteit : Onderhoudswerkzaamheden woonwijk Zuiderenk te Lochem
Verlenen/weigeren : verlenen ontheffing

Aanvrager : Viverion
Zaaknummer : 2017-009380

Beslissing van GEDEPUTEERDE STATEN VAN GELDERLAND op het verzoek van Viverion, Postbus 123, 7240 AC, Lochem, hierna te noemen de aanvrager, van 21 juni 2017 om een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming, hierna de Wnb.

De opbouw van deze beslissing is als volgt:

- Allereerst wordt de ingediende *aanvraag en het procesverloop* toegelicht;
- Daarna volgt het *besluit* met inbegrip van de voorschriften;
- Onder het kopje '*beoordeling*' wordt de onderbouwing van het besluit gegeven;
- De beslissing wordt afgesloten met enkele algemene bepalingen en een toelichting op het verdere procesverloop ('*overige verplichtingen*' en '*zienswijzen*').

AANVRAAG EN PROCESVERLOOP

Op 21 juni 2017 ontvingen wij een aanvraag van Viverion voor een ontheffing in het kader van hoofdstuk 3 van de Wnb voor het opzettelijk beschadigen en vernielen van nesten en rustplaatsen van de Huismus en de Gierzwaluw en het opzettelijk verstoren en beschadigen en vernielen van voortplantingsplaatsen en rustplaatsen van de Gewone dwergvleermuis.

De ontheffing wordt aangevraagd in het kader van de in de wet genoemde belangen:

Vogelrichtlijn: volksgezondheid of openbare veiligheid.

Habitatrichtlijn: volksgezondheid, openbare veiligheid of dwingende reden van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

De aanvraag maakt onderdeel uit van deze ontheffing.

Er is voor dit project niet eerder een ontheffing afgegeven en er wordt geen gebruik gemaakt van een gedragscode.

Per e-mail d.d. 6 september, 5 oktober en 19 oktober 2017 hebben wij de aanvrager om aanvullende informatie verzocht, waarna wij per e-mail d.d. 21 september, 5 oktober 2017 en 19 oktober 2017 de ontbrekende informatie hebben ontvangen. Op 9 november 2017 hebben we nogmaals per mail aanvullende informatie ontvangen.

Het ontwerpbesluit heeft gedurende zes weken ter inzage gelegen. Wij hebben binnen deze termijn geen zienswijzen ontvangen.

Op deze aanvraag is afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing verklaard.

BESLUIT

Gedeputeerde Staten van Gelderland

HEBBEN BESLOTEN

gelet op de artikelen 3.3 lid 1 en 4 en artikel 3.8 lid 1 en 5 van de Wet natuurbescherming

ONTHEFFING TE VERLENEN

aan Viverion;

voor de soorten, van de verbodsbepalingen en voor de wettelijke belangen zoals weergegeven in tabel 1.

Tabel 1 Soorten, verboden en belangen

Soort	Verbod		Belang
Huismus (<i>Passer domesticus</i>)	Artikel 3.1 lid 2 Wnb	Het beschadigen en vernielen van nesten en rustplaatsen	A
Gierzwaluw (<i>Apus apus</i>)	Artikel 3.1 lid 2 Wnb	Het beschadigen en vernielen van nesten en rustplaatsen	A
Gewone dwergvleermuis (<i>Pipistrellus pipistrellus</i>)	Artikel 3.5 lid 2 Wnb	Opzettelijk verstoren	B
	Artikel 3.5 lid 4 Wnb	Het beschadigen en/of vernielen van voortplantingsplaatsen en rustplaatsen	
Laatvlieger ¹ (<i>Eptesicus serotinus</i>)	Artikel 3.5 lid 2 Wnb	Opzettelijk verstoren	B
	Artikel 3.5 lid 4 Wnb	Het beschadigen en/of vernielen van voortplantingsplaatsen en rustplaatsen	

A. Artikel 3.3 lid 4 b onder 1 van de Wnb: In het belang van volksgezondheid of openbare veiligheid.

B. Artikel 3.8 lid 5 b onder 3 van de Wnb: in het belang van volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende reden van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

Aan deze ontheffing zijn op grond van artikel 5.3, lid 1 van de Wet natuurbescherming de volgende voorschriften verbonden:

Algemene voorschriften

1. De ontheffing geldt voor de deelgebieden Anna van Burenlaan en Graaf Janlaan in Lochem. Deelgebied Anna van Burenlaan bestaat uit de straten Rembrandtlaan, Nassaulaan en Dillenburger. Deelgebied Graaf Janlaan bestaat uit de straten Graaf Lodewijklaan, Graaf Janlaan, Louis de Colignylaan, Charlotte de Bourbonlaan, Nassaulaan en Rembrandtlaan. RD-coördinaten X 224.782, Y 464.020 en X 224.566, Y 463.958 zoals aangegeven op de kaarten in bijlage 1 van dit besluit.
2. De geldigheidsduur van deze ontheffing eindigt op 1 november 2020.
3. De ontheffing geldt uitsluitend voor de soorten, verbodsbepalingen en belangen zoals weergegeven in de tabel 1.

¹ Laatvlieger is toegevoegd naar aanleiding van aanvullende informatie d.d. 9 november 2017.

4. De ontheffinghouder dient contact op te nemen met de Provincie Gelderland indien er verbodsbepalingen worden overtreden of beschermde soorten worden aangetroffen, waarvoor geen ontheffing is verleend. Dit kan via e-mailadres post@gelderland.nl, onder vermelding van het zaaknummer 2017-009380.
5. Deze ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de ontheffinghouder of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder blijft verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
6. De in voorschrift 5 genoemde (rechts)personen beschikken op de plaats waar de activiteiten van de ontheffing worden uitgevoerd over een (digitale) kopie van deze ontheffing, en tonen deze op verzoek aan de daartoe bevoegde toezichthouders en opsporingsambtenaren.
7. De in voorschrift 5 genoemde (rechts)personen zijn op de hoogte van de inhoud en het doel van deze ontheffing en de daaraan verbonden voorschriften, zodanig dat zij daar ook invulling en uitvoering aan kunnen geven.
8. Indien de ontheffinghouder de ontheffing in zijn geheel wil overdragen dan dient voor deze naamswijziging toestemming te worden gevraagd bij de Provincie Gelderland, via e-mailadres post@gelderland.nl, onder vermelding van het zaaknummer 2017-009380.
9. Minimaal twee weken voor aanvang van de werkzaamheden moet melding worden gedaan van de datum van start van de werkzaamheden bij de Provincie Gelderland, via e-mailadres post@gelderland.nl, onder vermelding van het zaaknummer 2017-009380.
10. De werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige² op het gebied van de Huismus, Gierzwaluw, Gewone dwergvleermuis en Laatvlieger.
11. De deskundige op het gebied van de Huismus, Gierzwaluw, Gewone dwergvleermuis en Laatvlieger houdt alle bevindingen bij in een logboek en heeft deze beschikbaar op het project. Daarnaast wordt het logboek uiterlijk 2 weken na afronding van de werkzaamheden verstrekt aan de Provincie Gelderland, via emailadres post@gelderland.nl, onder vermelding

² De provincie Gelderland verstaat onder een deskundige een persoon die voor de situatie, habitats en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en ((soort)specifieke) ecologische kennis heeft. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of

Met betrekking tot soorten of specifieke soorten kan als deskundige ook iemand worden aangemerkt die:

- op MBO-niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Wet natuurbescherming, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.

van zaaknummer 2017-009380. In het logboek wordt vermeld op welke data de deskundige aanwezig was, welke werkzaamheden zijn uitgevoerd en (indien van toepassing) hoeveel exemplaren van welke soorten op welke locatie zijn waargenomen.

Soortspecifieke voorschriften

12. Alle mitigerende maatregelen zoals genoemd onder het kopje '*In de aanvraag beschreven mitigerende maatregelen*' in deze ontheffing, en alle aanvullende voorschriften, dienen te worden uitgevoerd en te worden opgenomen in het ecologisch werkprotocol (factsheets).
13. De invliegopening van de nestplaats van de Gierzwaluw in deelgebied Graaf Janlaan blijft bij voorkeur behouden. Indien dit niet mogelijk is worden 5 nestkasten opgehangen. Kasten vormen voor gierzwaluwen geen duurzame alternatieve nestvoorziening. Daarom wordt in de kopgevel van de woning een voorziening gemaakt met 5 invliegopeningen. De nestsvoorziening dient aanwezig te zijn vóór 1 april, voordat de vogels terugkeren uit het zuiden en dienen in een cluster bij elkaar te worden aangeboden.
14. Omdat er mogelijk meer nestlocaties van de Gierzwaluw aanwezig zijn in deelgebied Graaf Janlaan, dan er zijn vastgesteld tijdens het onderzoek, dient overmitigatie te worden toegepast. Hiervoor worden aan 5 extra kopgevels van 5 woningen aan de Rembrandtlaan, aan de zuidkant van het plangebied, 5 nestvoorzieningen tegen de kopgevel aangebracht. In bijlage 3 is hiervan een foto opgenomen. In totaal worden 25 extra permanente nestgelegenheden voor de Gierzwaluw gecreëerd.
15. Volgens de huidige planning zouden de werkzaamheden in deelgebied Anna van Burenlaan starten in het najaar/winter van 2017, daarmee is er een kans op het doden en verwonden van overwinterende vleermuizen. In het kader van de zorgplicht zouden de aanwezige paarverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis vóór 1 november ongeschikt gemaakt moeten worden. Omdat dit niet meer haalbaar is, mogen de werkzaamheden in de woningen waarin zich de paar-en/of kleine winterverblijfplaatsen bevinden, niet uitgevoerd worden tijdens het winterseizoen, lopend van 1 november tot 1 april. De werkzaamheden in deze woningen kunnen starten vanaf het nieuwe actieve seizoen van vleermuizen, na 1 april 2018.
16. De Huismus heeft een jaarrond beschermd nest en kan deze het gehele jaar door in gebruik nemen. U dient dan ook rekening te houden met het gebruik van het nest door de soort buiten de broedperiode en met name tijdens vorstperioden. Daarbij dient in het kader van de zorgplicht voorafgaand aan de werkzaamheden elk aanwezig nest van de Huismus ongeschikt gemaakt te worden.
17. Werkzaamheden aan de woningen met zomerverblijfplaatsen van de Gewone dwergvleermuis in de Anna van Burenlaan mogen pas plaatsvinden nadat de verblijfplaatsen ongeschikt zijn gemaakt en met een laatste controle is bevestigd dat er geen vleermuizen meer in de verblijfplaatsen meer aanwezig zijn.

18. Er worden per verblijfplaats van de Gewone dwergvleermuis die verdwijnt, 2 permanente inbouwkasten in de spouw geplaatst. Echter de permanente mitigatie dient ook met factor 4 te worden gecompenseerd. In totaal dienen 24 inbouwkasten ingemetseld te worden in de spouwen van de woningen waar zich de oorspronkelijke verblijfplaatsen bevinden.
19. Vleermuizen die zich in de ongeschikt gemaakte verblijfplaatsen hadden gevestigd, kunnen verhuizen naar andere woningen waar nog werkzaamheden moeten plaatsvinden. Daarom dienen de woningen enkele dagen voor aanvang van de werkzaamheden nogmaals op verblijfplaatsen van vleermuizen gecontroleerd te worden. Indien nieuwe verblijfplaatsen aanwezig zijn, dienen deze eerst ongeschikt gemaakt te worden voordat werkzaamheden mogen plaatsvinden.
20. Het ongeschikt maken van de paarverblijfplaatsen van de Gewone dwergvleermuis in de Graaf Janlaan dient voor aanvang van het nieuwe parseizoen 2018 (half augustus) plaats te vinden.

BEOORDELING

Project

In de aanvraag beschreven project

Aan 260 woningen van Viverion binnen de twee deelgebieden Anna van Burenlaan en Graaf Janlaan vindt onderhoud en verduurzaming plaats. De 260 woningen worden geïsoleerd en verouderde materialen worden vervangen. Tijdens het onderhoud worden de volgende werkzaamheden aan de buitenzijde van de woningen in de twee deelgebieden uitgevoerd:

- Aanbrengen vloerisolatie begane grond van 260 woningen van Viverion binnen de deelgebieden;
- Aanbrengen spouwisolatie in 260 woningen van Viverion binnen de deelgebieden;
- Enkel/dubbel glas vervangen door HR glas en ventilatieroosters bij de 260 woningen;
- Op een aantal locaties verwijderen asbesthoudend dakbeschot;
- Op een aantal locaties aanbrengen dakisolatie;
- Op een aantal locaties vervanging van de dakpannen.

De werkzaamheden die aan de binnenkant van de woningen worden uitgevoerd, wordt buiten beschouwing gelaten. De groenvoorzieningen en tuinen van de deelgebieden blijven intact.

De werkzaamheden worden uitgevoerd in twee fasen. De voorlopige planning betreft voor deelgebied Anna van Burenlaan (fase 2) t/m december 2017 (woningen met paar- en winterverblijven van Gewone dwergvleermuis na 1 april 2018) en deelgebied Graaf Janlaan (fase 3) januari-december 2018.

Onderzoek

In de aanvraag beschreven wijze van uitvoering van het onderzoek

In 2014, 2016 en 2017 zijn binnen de deelgebieden flora en faunaonderzoeken uitgevoerd. De aanwezige natuurwaarden zijn daarbij in beeld gebracht op basis van een verkenning van bestaande inventarisatiegegevens (bureauonderzoek) en diverse veldbezoeken gericht op de Huismus, de Gierzwaluw en vleermuizen.

Vogels

Voor de broedvogelinventarisaties is gewerkt volgens de methode van uitgebreide territoriumkartering en de Soortenstandaards Huismus en Gierzwaluw (RVO, 2014). De veldbezoeken waren gericht op soorten die jaarrond gebruik maken van vaste rust- en verblijfplaatsen. Ook eventuele andere soorten zijn genoteerd.

Het onderzoek naar de Huismus is binnen de twee deelgebieden uitgevoerd in twee bezoeken met één veldmedewerker. Deze bezoeken hebben plaatsgevonden in de ochtend tijdens gunstige weersomstandigheden. Tijdens het bezoek is onder andere gelet op zingende mannetjes en nestindicatieve waarnemingen zoals nestbouw, transport van voedsel en alarmroepen. De veldbezoeken gericht op de Huismus zijn uitgevoerd in deelgebied Anna van Burenlaan op 3 mei en 12 mei 2016. In deelgebied Graaf Janlaan is het onderzoek uitgevoerd op 9 mei en 24 mei 2014. Gierzwaluwen zijn onderzocht tijdens verschillende bezoeken in de periode half mei t/m half juli waarbij bezette nesten geteld werden (in- en uitvliegende dieren) en alle laagvliegende vogels werden genoteerd. Dit onderzoek vond deels plaats voorafgaand aan het vleermuisonderzoek en tijdens losse aanvullende bezoeken. In deelgebied Anna van Burenlaan zijn vier bezoeken uitgevoerd, in deelgebied Graaf Janlaan drie. De deelgebieden zijn bezocht met 1 tot 2 personen. Deelgebied Anna van Burenlaan is bezocht op 18 mei, 31 mei, 2 juni en 18 juli 2016. Deelgebied Graaf Janlaan is bezocht op 30 mei, 23 juni en 6 juli 2014. De onderzoeksdata zijn weergegeven in bijlage 2.

Vleermuisonderzoek

Bij de uitvoering van het vleermuisonderzoek is gewerkt conform het vleermuisprotocol 2013. Tijdens de veldbezoeken is gelet op alle vleermuissoorten en er is gebruik gemaakt van een batdetector. De onderzoeken zijn door 1 tot 2 personen uitgevoerd.

Er zijn diverse veldbezoeken uitgevoerd in de kraamperiode en in de baltsperiode. Het kraamonderzoek was gericht op de aanwezigheid van zomer- en/of kraamverblijfplaatsen. Deze bezoeken hebben plaatsgevonden tijdens het uitvlieg- of invliegtijdstip van vleermuizen, respectievelijk rond zonsondergang en zonsopkomst. Het baltsonderzoek was gericht op het vaststellen van balts-, paar- en/of winterverblijfplaatsen. Deze bezoeken hebben plaatsgevonden tijdens de baltsactiviteit van vleermuizen, na zonsondergang tot middernacht. Alle veldbezoeken hebben plaatsgevonden tijdens voor vleermuizen gunstige weersomstandigheden. Het onderzoek in deelgebied Anna van Burenlaan vond plaats op 18 mei, 2 juni, 18 juli, 23 augustus en 8 september 2016. Het onderzoek in deelgebied Graaf Janlaan op 30 mei, 23 juni, 6 juli, 24 augustus en 8 september 2014.

In september 2017 is op ons verzoek een aanvullend vleermuisonderzoek uitgevoerd. Dit betrof per deelgebied een extra avondbezoek van half 8 (na zonsondergang) tot half 11. Het aanvullend onderzoek in deelgebied Anna van Burenlaan is uitgevoerd op 15 september 2017 met drie waarnemers en de Graaf Janlaan op 11 september 2017 met vier waarnemers. Het onderzoek was gericht op zomerverblijfplaatsen en paar-, of winterverblijfplaatsen van vleermuizen. De onderzoeksdata zijn weergegeven in bijlage 2.

In de aanvraag beschreven ecologische waarden

Huismus

Anna van Burenlaan

In het deelgebied Anna van Burenlaan zijn 15 broedparen van de Huismus aangetroffen. Ook in de directe omgeving van het deelgebied zijn meerdere broedparen vastgesteld.

Graaf Janlaan

In dit deelgebied zijn hoge dichtheden van de Huismus aangetroffen. In totaal zijn 25 broedparen aangetroffen in de panden van Viverion, waar werkzaamheden plaatsvinden. Er zijn nog eens 51 broedparen in de omgeving van het deelgebied aangetroffen. Het ging hier om roepende mannetjes. Huismussen maken van het plangebied naar verwachting het gehele jaar gebruik als leefgebied.

Foerageergebied

De huismussen in het plangebied foerageren in de directe omgeving in tuinen, grasveldjes en andere groen elementen in de directe omgeving van de nestplaatsen.

Gierzwaluw

Anna van Burenlaan

Tijdens het onderzoek in 2016 zijn geen nestlocaties van gierzwaluwen geconstateerd. Er zijn geen laagvliegende of jagende gierzwaluwen binnen het deelgebied waargenomen. Wel langs de randen en ten zuiden van het deelgebied waar nestlocaties zijn vastgesteld.

Graaf Janlaan

Tijdens het gierzwaluwonderzoek in 2014 is 1 nestlocatie vastgesteld. Het betreft een nest onder de dakpannen van Rembrandtlaan 26. Het werkelijke aantal verblijfplaatsen van gierzwaluwen kan iets hoger liggen, omdat de soort in kolonies broedt en de verblijfplaatsen lastig vast te stellen zijn. Langs de randen en ten zuiden van het deelgebied zijn nesten minimaal 4 paar gierzwaluwen vastgesteld. Dit komt overeen met het aantal dieren wat in de lucht vloog. Hoogste aantal van 12 dieren, gedeeld door 1,5.

Gewone dwergvleermuis

Anna van Burenlaan

In het deelgebied Anna van Burenlaan zijn tijdens het onderzoek in 2016 en 2017 in totaal 3 zomerverblijfplaatsen en 1 paar- en of kleine winterverblijfplaats aangetroffen. De invliegopeningen bevinden zich achter gevelpannen. De meeste vleermuizen gebruikten de dakrand als in- en uitvliegopening en gebruiken achterliggende ruimtes zoals het dak en de spouw als verblijfplaats. Er zijn geen kraamverblijven aangetroffen en gezien het type bebouwing worden geen massawinterverblijven verwacht. In de omgeving van het deelgebied zijn enkele baltsende mannetjes aangetroffen die sterke binding hadden met de bebouwing. Tijdens het aanvullend onderzoek in september 2017 zijn zomer- en paarverblijfplaatsen op 4 nieuwe locaties vastgesteld. Op de Charlotte de Bourbonlaan 7 is een zomerverblijfplaats aanwezig van 5 dieren. Een aantal reeds bekende verblijfplaatsen uit 2016 was in 2017 niet bezet. Het totale aantal verblijfplaatsen komt overeen met het aantal uit 2016.

Graaf Janlaan

Er zijn in 2014 en 2017 totaal 2 paar- en/of kleine winterverblijfplaatsen van 1-3 mannetjes vleermuizen aangetroffen. Het betreft vermoedelijke verblijfplaatsen, want in- of uitvliegende dieren zijn tijdens de veldbezoeken niet waargenomen. Er zijn ook geen aanwijzingen verkregen dat er binnen het deelgebied kraamverblijfplaatsen aanwezig zijn. Gezien het type bebouwing worden geen massawinterverblijven verwacht. Tijdens het aanvullend onderzoek in 2017 zijn op twee nieuwe locaties verblijfplaatsen vastgesteld. Aan de Rembrandtlaan 38 is een zomerverblijfplaats aangetroffen, maar dit pand is geen eigendom van Viverion en zal niet worden gerenoveerd. Het totale aantal verblijfplaatsen komt overeen met het aantal uit 2014.

Foerageergebied en vliegroutes

Binnen beide deelgebieden zijn verspreid over het gebied foeragerende en langsvliegende gewone dwergvleermuizen vastgesteld. Gemiddeld 5 tot 15 vleermuizen per bezoek. Het merendeel van deze dieren concentreerde zich voornamelijk in de luwte bij de groenstructuren en rondom groenelementen in tuinen. Er is geen sprake van essentiële foerageergebieden of vliegroutes. Buiten het deelgebied, langs de Koedijk, is een vliegroute aanwezig van de Gewone dwergvleermuis.

Laatvlieger

Anna van Burenlaan

Tijdens het onderzoek in de kraamperiode 2016 is in dit deelgebied 1 zomerverblijfplaats van een Laatvlieger vastgesteld op de Willem de Zwijgerlaan 46. Het gaat om een verblijfplaats in een particuliere woning. Aan deze woning zullen ook werkzaamheden plaatsvinden. De laatvlieger was uitvliegend onder de opening van de nok waargenomen. In de balts- en paarperiode 2016 en 2017 zijn geen verblijfplaatsen van laatvliegers waargenomen. In de directe omgeving van het deelgebied zijn ook geen verblijfplaatsen van de Laatvlieger waargenomen.

Deelgebied Graaf Janlaan

Tijdens het onderzoek in 2014 en 2017 zijn in dit deelgebied geen laatvliegers waargenomen.

Foerageergebied en vliegroutes

In de directe omgeving van deelgebied Anna van Burenlaan zijn 5 foeragerende laatvliegers en 1 langsvliegend dier vastgesteld. In de omgeving van Graaf Janlaan zijn 6 foeragerende en 9 langsvliegende laatvliegers waargenomen en binnen het deelgebied 3 langsvliegende laatvliegers. Door de lage aantallen vormen de deelgebieden geen onderdeel van essentiële foerageergebieden of vliegroutes.

In bijlage 2 is een overzicht van de aangetroffen verblijfplaatsen van de soorten opgenomen,

In de aanvraag beschreven factoren die effecten kunnen veroorzaken

- Optische verstoring;
- Geluidverstoring;
- Lichtverstoring;
- Ruimtebeslag.

In de aanvraag beschreven effecten van het project op de ecologische waarden

Huismus en Gierzwaluw

Als gevolg van het groot onderhoud en de verduurzaming van de woningen in het plangebied treedt er tijdelijk (gedurende 2-4 maanden) verstoring op van verblijfplaatsen van de Huismus en Gierzwaluw. Als gevolg van de renovatiewerkzaamheden aan de daken en spouwmuur worden de verblijfplaatsen ongeschikt. In de nieuwe situatie worden weer verblijfplaatsen voor de Huismus aangeboden. Voor de Gierzwaluw geldt dat zij tijdens de werkzaamheden niet aanwezig zijn en geen hinder ondervinden van de werkzaamheden. Na afronding van de werkzaamheden zijn er weer nestmogelijkheden voor de soort gecreëerd waardoor zij tijdens het volgende broedseizoen weer tot broeden kunnen komen. Tijdens de werkzaamheden blijven voedsel, dekking, begroeiing, en voor de Huismus ook zand en water in het plangebied aanwezig.

De werkzaamheden hebben alleen betrekking op de woningen en niet op de foerageergebieden van de vogels. Daarmee blijft het leefgebied van beide soorten aanwezig. In de directe omgeving van de drie complexen zijn alternatieve verblijfplaatsen in de vorm van andere woningen aanwezig die niet gerenoveerd worden. Hoewel er geen gericht onderzoek naar Huismus en Gierzwaluw in de omgeving van de deelgebieden heeft plaatsgevonden, zijn hier wel op verschillende plekken verblijfplaatsen vastgesteld.

Gewone dwergvleermuis en Laatvlieger

Door de uitvoering van de renovatiewerkzaamheden worden voortplantings- of rustplaatsen van de Gewone dwergvleermuis en Laatvlieger verstoord. De vleermuizen worden gedwongen om de huidige verblijfplaatsen (tijdelijk) te verlaten en een alternatief te gaan zoeken.

Als gevolg van de werkzaamheden raken de verblijfplaatsen van de Gewone dwergvleermuis gedurende een periode van 2-4 maanden ongeschikt. Een periode waarin de verblijfplaats niet gebruikt kan worden. Na afronding van de werkzaamheden zijn de woningen weer geschikt als verblijfplaats voor de betreffende vleermuizen. Het effect is van korte duur. Bij de woning met de verblijfplaats van de Laatvlieger worden de dakpannen vervangen en wordt isolatie aangebracht. Hierdoor wordt de verblijfplaats tijdelijk ongeschikt. Bij het leggen van de nieuwe pannen worden deze zo gelegd dat er nog genoeg ruimte over blijft zodat laatvliegers weer naar binnen kunnen en ook onder de dakpannen blijft deze ruimte afdoende beschikbaar.

De verwachting is dat in de omgeving van het plangebied meerdere alternatieve verblijfplaatsen aanwezig zijn. Bij elke woning in het onderzoeksgebied en daarbuiten is voldoende ruimte tussen de muur en de gevelpannen aanwezig om onder de pannen te komen. Verwacht wordt dan ook dat indien er een verblijfplaats tijdelijk ongeschikt raakt, de vleermuizen snel kunnen uitwijken naar andere locaties die ze al kennen in de wijk. In het verleden zijn meerdere vleermuisonderzoeken in Lochem uitgevoerd en in verschillende gebieden in Lochem zijn verblijfplaatsen of mogelijkheden voor verblijfplaatsen aanwezig, naast de aangeboden tijdelijke vleermuiskasten.

Cumulatieve effecten

Voor zover bekend zijn er geen andere renovatieplannen in de omgeving van de twee deelgebieden.

In de aanvraag beschreven gedragscode

Uit de aanvraag blijkt dat geen gebruik gemaakt wordt van een gedragscode.

Nu preventieve maatregelen, ter voorkoming van overtreding van de in hoofdstuk 3 van de Wnb vermelde verboden, niet in deze aanvraag zijn opgenomen en er geen gedragscode van toepassing is, is voor het uitvoeren van de aangevraagde activiteit een ontheffing nodig.

In de aanvraag beschreven mitigerende maatregelen

De werkzaamheden in de deelgebieden worden gefaseerd uitgevoerd. De werkzaamheden zullen starten in deelgebied Anna van Burenlaan. Alle getroffen mitigerende maatregelen worden in factsheets opgenomen.

Algemeen

- De renovatiewerkzaamheden worden gefaseerd uitgevoerd, waarbij gestart wordt in deelgebied Anna van Burenlaan (fase 2), waarna fase 3 Graaf Janlaan zal plaatsvinden. De werkzaamheden per fase hebben daarnaast een korte doorlooptijd van 2-4 maanden. Voor aanvang van het volgende actieve (broed)seizoen van de soorten kunnen de verblijfplaatsen weer in gebruik genomen worden;
- Er wordt voor gezorgd dat werkzaamheden niet na zonsondergang worden uitgevoerd, zodat verstoring op de nacht actieve soorten als vleermuizen zoveel mogelijk wordt voorkomen;
- Er worden geen verstoringsbronnen ingezet als aggregaten of verlichting;
- De maatregelen worden opgenomen in een ecologisch werkprotocol (factsheets). Deze factsheets zijn per deelgebied opgesteld. Ook de eventuele aanvullende voorwaarden uit de ontheffing worden hierin opgenomen. De factsheets zijn tijdens de werkzaamheden op de locatie aanwezig en onder betrokken medewerkers bekend. De uitvoerder ziet erop toe dat de factsheets gevolgd wordt.
- Er zal ecologische begeleiding plaatsvinden tijdens de werkzaamheden;
- Tijdens de werkzaamheden wordt één richting op gewerkt, zodat mogelijk aanwezige dieren de kans krijgen om te vluchten;
- Er wordt gewerkt buiten de kwetsbare periode van de Huismus, Gierzwaluw, Gewone dwergvleermuis en Laatvlieger. Dit betreft het broedseizoen van de vogels (april t/m augustus) en de winterperiode van vleermuizen (1 november - 1 april). Er zijn in het gebied

geen kraamverblijfplaatsen van vleermuizen vastgesteld, hierdoor kan er in deze periode wel gewerkt worden. De geschiktheid van de periode waarin gestart wordt, wordt bepaald door de begeleidende ecooloog.

Huismus en Gierzwaluw

- Er worden tijdelijke nestplaatsen aangeboden. Op 22 december 2016, 10 maart en 14 april 2017 zijn voor de Huismus 80 kasten opgehangen. Indien werkzaamheden doorlopen tot in het broedseizoen van de Gierzwaluw en er zijn nog geen permanente alternatieven gereed, dan worden ook voorzieningen voor Gierzwaluw in de kopgevel gemaakt;
- De kasten zijn in de directe omgeving van het plangebied opgehangen, maar buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. In de regel binnen 100 á 200 meter, bij uitzondering 350 meter. In bijlage 3 is de locatie van de huismuskasten weergegeven;
- Huismuskasten zijn aangeboden met een compensatiefactor 2 per verblijfplaats. De gierzwaluwkasten worden aangeboden met een compensatiefactor 5 per verblijfplaats;
- Zowel de huismuskasten als de gierzwaluwkasten zijn (worden) geclusterd opgehangen. Hierbij is er gezorgd dat de huismuskasten met de openingen minimaal 50 centimeter uit elkaar liggen of dat de nestingang niet zichtbaar is voor de Huismus die in de andere nestingang zit;
- De huismuskasten zijn veelal op minimaal 3 meter hoogte geplaatst en hebben een minimale broedruimte van 15 x 8 centimeter;
- De gierzwaluwkasten dienen een voldoende (veilige) uitvliegruimte te hebben: minimaal 1 meter breed en 3 meter diep, zonder kans op verkeersslachtoffers. Dus geen platte daken, brede goten, balustraden, borstweringen, bomen, vlaggenmasten en dergelijke die het aanvliegen bemoeilijken;
- De gierzwaluwkast dient een minimum bodemoppervlakte van 15 x 25 centimeter te hebben en een minimumhoogte van 13 centimeter, een invliegopening van maximaal 2 centimeter boven de bodem (van binnen gemeten) en een invliegopening van 7 centimeter breed en maximaal 3,5 centimeter hoog. De invliegopening is asymmetrisch aangebracht, zodat er een donkere hoek in de nestgelegenheid ontstaat;
- De kasten worden op een voor de Huismus of Gierzwaluw geschikte wijze en plek opgehangen. Voorkeur bij de Huismus betreft een noord of oost expositie of een ligging in de schaduw van bijv. een dakgoot. Ook bij de kast voor de Gierzwaluw dient deze niet in de volle zon te hangen. De kast wordt bij voorkeur op een hoek of langs de kopse kant van een gebouw in de koele, schaduwrijke noord- en oostgevels aanbrengen;
- In de directe omgeving van de huismuskast is continu voldoende dekking aanwezig (minimaal 3 à 4 meter hoog opgaand groen), en is er altijd (binnen 100 à 200 meter, bij voorkeur binnen 50 meter) voldoende geschikt voedsel en potentiële slaapplekken beschikbaar;
- De kasten zijn van voldoende duurzaam materiaal en op een voldoende duurzame wijze bevestigd. Het materiaal waarvan ze zijn gemaakt is niet behandeld met chemische middelen;
- De kasten zijn voldoende veilig tegen predatoren. Dit geldt voor de verblijfplaats zelf, als ook dat er voldoende opgaand groen in de directe omgeving aanwezig is als dekking voor huismus;
- De huismuskasten zijn minimaal drie maanden voor de start van de werkzaamheden aanwezig. De gierzwaluwvoorzieningen moeten voor de eigenlijke werkzaamheden en voor terugkomst van de gierzwaluw uit het zuiden beschikbaar zijn;
- De kasten zijn opgehangen onder begeleiding met een ter zake kundige op het gebied van vogels en de locaties worden in het veld bepaald;
- De verblijfplaatsen van de Huismus en Gierzwaluw worden 3-5 dagen voorafgaand aan de werkzaamheden ongeschikt gemaakt. Indien werkzaamheden doorlopen in het broedseizoen, worden de betreffende verblijfplaatsen voor aanvang van het broedseizoen ongeschikt gemaakt. Hoe de verblijfplaatsen ongeschikt worden gemaakt is afhankelijk van de weersomstandigheden. Ongeschikt maken kan op verschillende manieren worden

uitgevoerd; door het verwijderen van de dakpannen, de dakpannen op tochtstand te plaatsen of door het afdichten van de toegangswegen. Vooralsnog wordt gekozen voor de laatste maatregel, het afdichten van de toegangswegen. In de goot wordt een koker geplaatst, zodat via de dakgoot geen toegangswegen meer mogelijk zijn. De zijkanten van de daken (de hoekwoningen) worden afgetimmerd. Indien er ook elders nog toegangswegen zijn, zoals rondom de schoorstenen, worden deze tevens afgedicht;

- De werkzaamheden worden samen met de begeleidende ecooloog beslist, uitgevoerd en gecontroleerd op hun effectiviteit. Indien gewerkt wordt in een kwetsbare periode, worden de maatregelen om het ongeschikt te maken uitgevoerd voorafgaand aan die kwetsbare periode;
- Tijdens de werkzaamheden worden nieuwe permanente verblijfplaatsen gerealiseerd voor beide soorten. Voor de Huismus wordt vogelschroot toegepast en bij voorkeur wordt de huidige verblijfplaats van de Gierzwaluw behouden door de invliegopeningen te behouden in ruimte. Indien dit niet haalbaar is worden 5 nestvoorzieningen aangebracht in de kopgevel van de woning. Er wordt met factor 5 gecompenseerd. Tijdens de werkzaamheden wordt voor de Huismus vogelschroot geplaatst. Dit wordt echter op een aangepaste manier toegepast, zodat deze methode vergelijkbaar is als de zgn. Vogelvide. Het vogelschroot wordt onder de tweede rij dakpannen geplaatst, zodat de eerste rij dakpannen beschikbaar blijft voor nestelende huismussen. Deze methode wordt over de gehele lengte van het dak toegepast, aan beide zijden, zonder aparte invliegopeningen zoals gebruikelijk is bij een vogelvide. Op deze manier worden voldoende nieuwe verblijfplaatsen met een compensatiefactor 2 gecreëerd, overeenkomstig met de functionaliteit van de huidige verblijfplaatsen.

Gewone dwergvleermuis en Laatvlieger

- Op 10 maart en 14 april 2017 zijn in de omgeving van het werkgebied 12 alternatieve vleermuiskasten type Vivara Chambord opgehangen. De kasten blijven gedurende fase 2 en 3 hangen. De kasten kunnen als paar- en zomerverblijfplaats dienen. Bij het ophangen van de kasten is gebruik gemaakt van de Soortenstandaard Gewone dwergvleermuis (RVO, 2014);
- De kasten zijn aangeboden met compensatiefactor 4 per aanwezige verblijfplaats. Gekozen is voor het type Chambord, art no. 91443 van Vivara;
- De kasten zijn in de directe omgeving van de verblijfplaatsen opgehangen, bij voorkeur binnen 100 á 200 meter van de oorspronkelijk verblijfplaats. De locatie van de kasten is aangegeven op een kaart in bijlage 3 van dit besluit;
- Bij compensatie van zomerverblijfplaatsen is een gewenningsperiode gehanteerd van 3 maanden voorafgaand aan de werkzaamheden. Bij de paarverblijfplaatsen en vermoedelijke winterverblijfplaatsen een gewenningsperiode van 6 maanden voorafgaand aan de start van de balts- en paarperiode.
- De kasten zijn veelal opgehangen op minimaal 3 meter hoogte en hebben een vrij aanvliegroute;
- De locatie is vrij van kunstverlicht, vrij van verstoring en buiten het bereik van predatoren;
- De kasten zijn zoveel mogelijk opgehangen in verschillende windrichtingen, zodat verschillende microklimaten worden aangeboden.
- De kasten zijn opgehangen onder begeleiding met een ter zake kundige op het gebied van vleermuizen en de locaties worden in het veld bepaald;
- Verblijfplaatsen van vleermuizen worden 3-5 dagen voor de werkzaamheden ongeschikt gemaakt. Hoe dit gebeurt is afhankelijk van de weersomstandigheden en het type gebouw. Ongeschikt maken kan op verschillende manieren worden uitgevoerd; door het verwijderen van de dakpannen, het op tochtstand plaatsen van de dakpannen, licht gebruiken of door het afdichten van de toegangswegen. Welke maatregel daadwerkelijk gekozen wordt, wordt voorafgaand aan de werkzaamheden onder leiding van de begeleidende ecooloog en de uitvoerder beslist, en uitgevoerd en gecontroleerd op hun effectiviteit. In de laatste maand van de gewenningsperiode kan al aangevangen worden met het langzamerhand ongeschikt

maken van de oorspronkelijke verblijfplaats. Indien gewerkt wordt in een kwetsbare periode, worden de maatregelen om het ongeschikt te maken uitgevoerd voorafgaand aan die kwetsbare periode (zoals bij de fase Graaf Janlaan);

- Als permanente maatregel worden 2 inbouwkasten per verblijfplaats ingemetseld in de spouwen van de woningen waar zich verblijfplaatsen bevinden.
- Gedeeltelijk worden dezelfde invliegopeningen beschikbaar gehouden. Bij het vervangen van de dakpannen wordt in de toekomstige situatie dezelfde breedte aangehouden bij in- en uitvliegopeningen (globaal 1,5-2 cm breed). Bij het aanbrengen van dakisolatie wordt er bij alle betreffende woningen eveneens voor gezorgd dat er een ruimte voor vleermuizen beschikbaar blijft tussen de dakpannen en het plaatwerk (minstens 3 cm). Dit betekent dat alle daken van de 260 woningen waar gewerkt gaat worden na afronding van de werkzaamheden beschikbaar zijn als verblijfplaats.
- Voor de Laatvlieger worden de pannen van de woning zo gelegd dat er nog genoeg ruimte over blijft zodat laatvliegers weer naar binnen kunnen en ook onder de dakpannen blijft deze ruimte afdoende beschikbaar.

In de aanvraag beschreven overtreding van verbodsbepalingen

Aan de hand van het voorgaande is in de aanvraag bepaald welke verbodsbepalingen worden overtreden. Dit is aangegeven in het aanvraagformulier. Er is ontheffing aangevraagd voor de soorten en verboden genoemd in tabel 1. De Laatvlieger is daaraan toegevoegd.

Beoordeling

Beoordeling van de resultaten van het ecologisch onderzoek en mitigerende maatregelen

Wij hebben het ecologisch onderzoek beoordeeld en wij oordelen dat het onderzoek naar de Huismus, Gierzwaluw en vleermuizen is niet op de juiste wijze uitgevoerd en niet compleet is. We kunnen ons daarom gedeeltelijk vinden in de beoordeling van de te verwachten beschermde soorten in het projectgebied en de te verwachten effecten op deze beschermde soorten door de uitvoering van het aangevraagde project.

De deelgebieden zijn in 2014 en 2016 met te weinig personen bezocht. Deelgebied Anna van Burenlaan was in 2016 door 1 persoon bezocht en Graaf Janlaan in 2014 door 1 of 2 personen. Gezien de grootte van de deelgebieden, is 1-2 waarnemers te weinig en kon niet het gehele deelgebied worden overzien. Daarom is het aannemelijk dat er nestlocaties van de Gierzwaluw en mogelijk ook zomer- of paarverblijfplaatsen van vleermuizen zijn gemist. Op 8 september 2017 hebben wij verzocht om vóór half oktober nog een extra vleermuisonderzoek, gericht op zomer-, paar- en winterverblijfplaatsen van vleermuizen, uit te voeren binnen beide deelgebieden. Voor Anna van Burenlaan met 3 waarnemers en de Graaf Janlaan met 4 waarnemers. Het aanvullende onderzoek is uitgevoerd op 11 en 15 september 2017. Nader onderzoek naar de Gierzwaluw was niet meer mogelijk omdat de vogels al vertrokken waren naar het zuiden.

Huisumus

Het onderzoek naar de Huismus is niet geheel volgens de Soortenstandaard Huismus (RVO, 2014) uitgevoerd. De soortenstandaard stelt dat er 2 bezoeken moeten worden uitgevoerd in de periode 1 april t/m 15 mei of 4 bezoeken in de periode 10 maart t/m 20 juni. Het onderzoek bij de Anna van Burenlaan was op 3 mei en 12 mei 2016 en in de Graaf Janlaan op 9 mei en 24 mei. Dit is vrij laat in het seizoen. Wij kunnen ondanks de afwijking akkoord met de geleverde onderzoeksinspanning omdat dit geen effect heeft op de onderzoeksresultaten.

Door de dakrenovatiwerkzaamheden gaan binnen de twee deelgebieden in totaal 40 nest- en rustplaatsen van de Huismus verloren, daarvan bevinden zich 15 nesten in deelgebied Anna van Burenlaan en 25 nesten in deelgebied Graaf Janlaan. Daarom is er wel sprake van een overtreding voor artikel 3.1 lid 2 van de Wnb voor het beschadigen en vernielen van nesten of rustplaatsen.

Er worden voor de Huismus voldoende alternatieve nestgelegenheden in de vorm van 80 nestkasten aangeboden en er wordt tijdens de werkzaamheden permanent vogelschroot boven de eerste dakpannenrij van de gerenoveerde woningen aangebracht. Daarnaast worden de werkzaamheden gefaseerd in tijd en ruimte uitgevoerd en buiten het broedseizoen van de Huismus. De verblijfplaatsen zijn gedurende de werkzaamheden 2-4 maanden ongeschikt. Tussentijds kunnen de vogels uitwijken naar de tijdelijke nestkasten of woningen die later gerenoveerd worden of al gerenoveerd zijn. Na de werkzaamheden kunnen de mussen weer terecht onder de aangebrachte vogelschroot. De functionaliteit van de nestplaatsen blijft tijdens en na de werkzaamheden voldoende gegarandeerd.

Gierzwaluw

Het onderzoek naar de Gierzwaluw wijkt op meerdere punten af van de Soortenstandaard Gierzwaluw (RVO, 2014). Voor de Gierzwaluw is een ochtendbezoek uitgevoerd wat door de soortenstandaard als minder effectief wordt beschouwd (pagina 18). Daarnaast dienen er 2 bezoeken in juni en 1 in juli plaats te vinden (pagina 20). In deelgebied Anna van Burenlaan hebben er 2 onderzoeken plaatsgevonden in mei 2016 en op 2 juni en 18 juli 2016, waarvan 18 juli aan de late kant is. Omdat er in deelgebied Graaf Janlaan maar 1 nestlocatie van de Gierzwaluw is aangetroffen en de Gierzwaluw een koloniebroeder is, is met de geleverde onderzoeksinspanning onvoldoende aangetoond dat alle verblijfplaatsen van de Gierzwaluw in kaart zijn gebracht. Wij zijn van oordeel dat er mogelijk nestlocaties van de Gierzwaluw zijn gemist. Na overleg zal voor de soort overmitigatie plaatsvinden door aan de zuidkant van deelgebied Graaf Janlaan, aan de Rembrandtlaan. Hier zijn tijdens het onderzoek in 2014 gierzwaluwnesten aangetroffen. Aan 5 kopgevels van woningen zullen 5 extra nestvoorzieningen (betimmeringen met 5 invliegopeningen aan de kopgevel) worden aangebracht. In totaal worden er 25 extra permanente nestlocaties voor de Gierzwaluw gecreëerd.

Door de dakrenovatiwerkzaamheden gaat binnen deelgebied Graaf Janlaan minimaal 1 nestlocatie van de Gierzwaluw verloren. Daarom is er wel sprake van een overtreding voor artikel 3.1 lid 2 van de Wnb voor het beschadigen en vernielen van nesten of rustplaatsen. Voor de Gierzwaluw wordt in eerste instantie geprobeerd om de oorspronkelijke verblijfplaats te behouden. Indien dit niet mogelijk is, wordt de nestlocatie ongeschikt gemaakt en worden alsnog 5 nestkasten opgehangen. Nestkasten vormen geen duurzame permanente voorziening voor de Gierzwaluw, daarom moeten 5 neststenen in een cluster worden ingebouwd in de kopgevel van de woning waar zich de nestlocatie bevindt. De neststenen moeten aanwezig zijn voordat de gierzwaluwen terugkeren uit het zuiden in april 2018. Met het toepassen van permanente overmitigatie die gerealiseerd is voordat de gierzwaluwen terugkeren uit het zuiden, blijft de functionaliteit van de nestplaatsen na de werkzaamheden gegarandeerd.

Gewone dwergvleermuis en Laatvlieger

Het onderzoek naar vleermuizen in 2014 en 2016 was onvoldoende. Het onderzoek in beide deelgebieden is in 2014 en 2016 met te weinig waarnemers uitgevoerd. Daarom hebben wij verzocht om nog een extra vleermuisonderzoek uit te voeren voor oktober 2017 en dan met meer waarnemers. De geleverde onderzoeksinspanning voor vleermuizen blijft ondanks het extra onderzoek matig. Het aantal aangetroffen verblijfplaatsen is gezien het aantal onderzochte woningen en het type woningen, erg laag. Uit het extra vleermuisonderzoek in september 2017 is gebleken dat er in deelgebied Anna van Burenlaan meer waarnemingen zijn gedaan van Gewone dwergvleermuis. Er zijn ook twee nieuwe verblijfplaatsen gevonden, maar een aantal

reeds bekende verblijfplaatsen waren niet bezet, waardoor het totale aantal verblijfplaatsen niet is gewijzigd.

Met de werkzaamheden aan de daken (isolatie en vervanging) en de spouwmuurisolatie gaan in beide deelgebieden 3 zomerverblijfplaatsen en 3 paar- en/of kleine winterverblijfplaatsen van de Gewone dwergvleermuis en 1 zomerverblijfplaats van de Laatvlieger verloren. Volgens de huidige planning starten de werkzaamheden in deelgebied Anna van Burenlaan in de kwetsbare winterperiode van de Gewone dwergvleermuis (najaar 2017). Omdat de paarverblijfplaatsen niet meer op tijd (vóór 1 november) ongeschikt gemaakt kunnen worden, is er een kans op doden en verwonden van overwinterende vleermuizen. Daarom mag er aan deze woningen in de winter niet gewerkt worden en dienen de werkzaamheden te worden uitgesteld tot het actieve seizoen na de winterperiode, vanaf 1 april 2018.

Voor de 3 paarverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis die als eerste verloren gaan, worden 12 tijdelijke kasten gemitigeerd. De vleermuizen uit de 3 zomerverblijfplaatsen die verloren gaan, kunnen ook van deze kasten gebruik maken. Dit voldoet niet geheel aan de eisen die gesteld worden vanuit de soortenstandaard Gewone dwergvleermuis, waarbij voor elke verdwenen verblijfplaats 4 alternatieven moeten worden aangeboden. Echter er wordt in tijd en ruimte gefaseerd gewerkt en er worden direct permanente inbouwkasten gerealiseerd tijdens de werkzaamheden. De daken zijn na de renovatie weer geschikt voor vleermuizen doordat er een ruimte van 3 cm tussen de dakpannen en het plaatwerk wordt gehanteerd zodat vleermuizen nog kunnen invliegen. In de woningen in de omgeving die niet gerenoveerd worden, zijn alternatieve verblijfplaatsen beschikbaar. Hiermee is aangetoond dat er tijdens en na de werkzaamheden voldoende alternatieve verblijfplaatsen voorhanden zijn. Daarnaast is van belang dat de verblijfplaatsen tijdig ongeschikt gemaakt worden en dat er vooraf een controle plaatsvindt om er zeker van te zijn dat er geen vleermuizen meer in de verblijfplaatsen aanwezig zijn. De Laatvlieger is een soort die niet snel in kasten verblijft, waardoor het treffen van mitigerende maatregelen voor de soort lastig is. De zomerverblijfplaats van de Laatvlieger in de woning aan de Willem de Zwijgerlaan 46 zal voorafgaand aan de werkzaamheden aan het dak ongeschikt gemaakt worden. Bij het leggen van de pannen worden deze zo gelegd dat er nog genoeg ruimte over blijft zodat laatvliegers weer naar binnen kunnen en ook onder het dakbeschot blijft er voldoende ruimte beschikbaar. Voor elke verdwenen verblijfplaats dienen 4 permanente inbouwkasten te worden gerealiseerd. In totaal zullen 24 inbouwkasten worden gerealiseerd in de spouwen van de woningen waar de oorspronkelijke verblijfplaatsen aanwezig waren.

Omdat er 4 zomer- en 3 paarverblijfplaatsen van vleermuizen verloren gaan is er wel sprake van een overtreding van artikel 3.5 lid 2 en lid 4 van de Wnb voor het verstoren van vleermuizen en het beschadigen en vernielen van voortplantings- of rustplaatsen van de Gewone dwergvleermuis en Laatvlieger. De functionaliteit van de verblijfplaatsen tijdens en na de werkzaamheden blijft gewaarborgd, mits in de winter niet gewerkt wordt aan de woningen met de paar- en/of winterverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis en 24 permanente inbouwkasten worden gerealiseerd.

Op basis van het voorgaande hebben wij bepaald voor welke (aangevraagde) soorten welke verbodsbepalingen worden overtreden. Deze zijn weergegeven in tabel 1. Voor deze soorten en verboden wordt de ontheffing verleend. Dit komt niet overeen met de aangevraagde soorten en verboden in de oorspronkelijke aanvraag. In eerste instantie was voor de Laatvlieger geen ontheffing aangevraagd omdat de woning met verblijfplaats in particulier eigendom was en aan de woning geen werkzaamheden zouden plaatsvinden. Uit aanvullende informatie van 9 november 2017 is gebleken dat aan deze particuliere woning toch renovatiewerkzaamheden plaatsvinden en de verblijfplaats van de Laatvlieger ook verloren gaat. Daarom is de Laatvlieger toegevoegd aan tabel 1.

Andere bevredigende oplossing

In de aanvraag beschreven andere bevredigende oplossingen

Het project is locatie gebonden, een alternatieve locatie is niet aan de orde. De werkzaamheden maken de woningen energiezuiniger en de levensduur wordt verlengd. Door voor groot onderhoud en verduurzaming te kiezen is het niet nodig om een geheel nieuwe bouwlocatie te zoeken. Door de huidige locatie te vernieuwen wordt gekozen voor een duurzame oplossing. In deze situatie zijn geen alternatieven beschikbaar.

Een alternatieve inrichting door bijvoorbeeld geen isolatiewerkzaamheden aan het dak en de spouw uit te voeren, is niet mogelijk. Dit zou niet resulteren in het beoogde doel; het verduurzamen van de woningen. Bij de werkzaamheden wordt er rekening gehouden met de aanwezige soorten. De woningen worden in de toekomst weer geschikt gemaakt als verblijfplaats. Met de keuze voor de betreffende voorzieningen wordt zekerheid verkregen dat de Gewone dwergvleermuis, Huismus en Gierzwaluw ook in de nieuwe situatie van de woningen gebruik zullen gaan maken. In deze situatie is de gekozen inrichting het beste voor de aanwezige soorten. Daarnaast gaat het om een tijdelijke verstoring. In deze situatie is er geen gunstigere oplossing voorhanden.

Een alternatieve werkwijze zoals het ontzien van het dak en spouw en daarmee de huidige verblijfplaatsen van vleermuizen, huismussen en gierzwaluwen, zouden niet resulteren in het beoogde doel; het verduurzamen van de woningen. Behouden van nestlocatie in zijn huidige vorm is daarbij niet mogelijk. Door het nemen van maatregelen zoals het aanbieden van tijdelijke en permanente verblijfplaatsen voor de betreffende soort, wordt afdoende rekening gehouden met de vleermuizen, huismussen en gierzwaluwen. In deze situatie is de gekozen werkwijze het beste voor de aanwezige soorten. Daarnaast gaat het om een tijdelijke verstoring. In deze situatie is er geen gunstigere oplossing voorhanden.

Beoordeling van de andere bevredigende oplossingen

Er is voldoende aangetoond dat er geen andere bevredigende oplossing bestaat.

Belang

In de aanvraag beschreven belang(en)

In de aanvraag is bepaald welke wettelijke belangen op het project van toepassing zijn. Dit is aangegeven in tabel 1.

Beoordeling van belang(en)

Wij kunnen instemmen met de in de aanvraag beschreven belang(en). Het betreft de belangen die zijn weergegeven in tabel 1.

Gunstige staat van instandhouding

In de aanvraag beschreven effect op de staat van instandhouding van de desbetreffende soorten

Huisumus

De Huisumus was lange tijd de talrijkste Nederlandse broedvogel, maar moest die plek afstaan aan de Merel. Sinds 1975 of eerder zijn de landelijke aantallen vermoedelijk gehalveerd. De grootste afname lijkt voorbij: de recente aantallen schommelen. De verspreiding overlapt met die van concentraties mensen. De Huisumus komt in het hele land voor, maar staat door een sterke aantalsafname op de Rode Lijst als 'gevoelig'. De laatste tien jaar heeft de soort een stabiele trend, maar de indicatieve staat van instandhouding is matig ongunstig (Vogel et al., 2013 en Netwerk Ecologische Monitoring (SOVON/CBS)).

Gierzwaluw

Het is moeilijk, zo niet onmogelijk, om een trend te destilleren uit de informatie die verzameld is over de Gierzwaluw. Het is een vogelsoort die zeer moeilijk te inventariseren is. Zo is er geen

duidelijkheid over omvang en ontwikkeling van de Nederlandse broedpopulatie en de sturende krachten hierachter. Inmiddels doet SOVON een poging om de landelijke trend van de Gierzwaluw vast te stellen met het relatief nieuwe programma MUS. Volgens gegevens van de SOVON is er echter wel een significante afname te zien van <5% per jaar sinds 2007.

Gewone dwergvleermuis

De Gewone dwergvleermuis is de meest algemene vleermuissoort in Nederland en wordt in het gehele land aangetroffen. De huidige trend in aantallen en verspreiding is stabiel en de soort heeft een gunstige staat van instandhouding (Vogel et al., 2013). De populatie in Nederland wordt op 300-600.000 dieren geschat en sommige populaties groeien nog steeds.

Laatvlieger

Het effect van de werkzaamheden op de staat van instandhouding op de Laatvlieger is niet beschreven in de aanvraag omdat deze soort later is toegevoegd.

In Lochem is geen grootschalig onderzoek uitgevoerd naar de bovenstaande soorten, maar in de regio is er wel op diverse locaties naar deze soorten onderzoek uitgevoerd. Net als de landelijke verspreiding laat zien, is ook de Gewone dwergvleermuis algemeen verspreid door de regio heen vastgesteld, evenals de Huismus en in sommige wijken en gebieden ook de Gierzwaluw. Daarnaast zijn in een gebied als Lochem vele huizen en gebouwen aanwezig die als verblijfplaats kunnen dienen. De wet beoogt echter geen statische populatiegrootte in stand te houden maar de populatie duurzaam in stand te houden. Dit betekent dat er tijdens en na de activiteiten voldoende voortplantende dieren in samenhang met voor elke functie voldoende, geschikte en onderling bereikbare verblijfplaatsen moeten blijven voortbestaan. Deze functies blijven te allen tijde behouden doordat maatregelen getroffen worden en nieuwe voorzieningen worden gerealiseerd. Ook door het nemen van mitigerende maatregelen worden negatieve effecten op individuen voorkomen, onder andere door te werken in een periode waarin de soort niet aanwezig is of het minst kwetsbaar is. Daardoor blijft de lokale staat van instandhouding gewaarborgd.

Beoordeling van de effecten op de staat van instandhouding van de desbetreffende soorten

Het uitvoeren van de maatregelen als bedoeld in de aanvraag leidt niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de Huismus, Gierzwaluw, Gewone dwergvleermuis of Laatvlieger. Voor de Laatvlieger is geen beschrijving gegeven van de gunstige staat van instandhouding, maar omdat er slechts 1 zomerverblijfplaats verloren gaat en de Laatvlieger direct na de werkzaamheden weer toegang heeft tot het dak van de woning, is de gunstige staat van de lokale populatie niet in het geding.

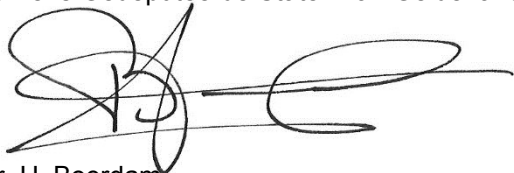
Conclusie

Gelet op het voorgaande kan de gevraagde ontheffing worden verleend.

OVERIGE VERPLICHTINGEN

Wij wijzen u erop dat u zelf verantwoordelijk bent voor het verkrijgen van eventueel benodigde ontheffingen, vergunningen of toestemmingen op grond van andere wet- en regelgeving.

Namens Gedeputeerde Staten van Gelderland,

mr. H. Boerdam

Beroep

Belanghebbenden kunnen binnen zes weken na de dag waarop het besluit ter inzage is gelegd hiertegen beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (Postbus 20019, 2500 EA 's-Gravenhage).

Zij die partij zijn in de hoofdzaak kunnen bij de voorzitter van de Afdeling bestuursrechtspraak een verzoek indienen om een voorlopige voorziening te treffen.

Voor het behandelen van het beroepschrift en voor het behandelen van een verzoek om een voorlopige voorziening wordt griffierecht geheven. Over de hoogte en de wijze van betaling van het griffierecht kunt u informatie verkrijgen bij de Raad van State, telefoonnummer (070) 426 44 26.

bijlagen:

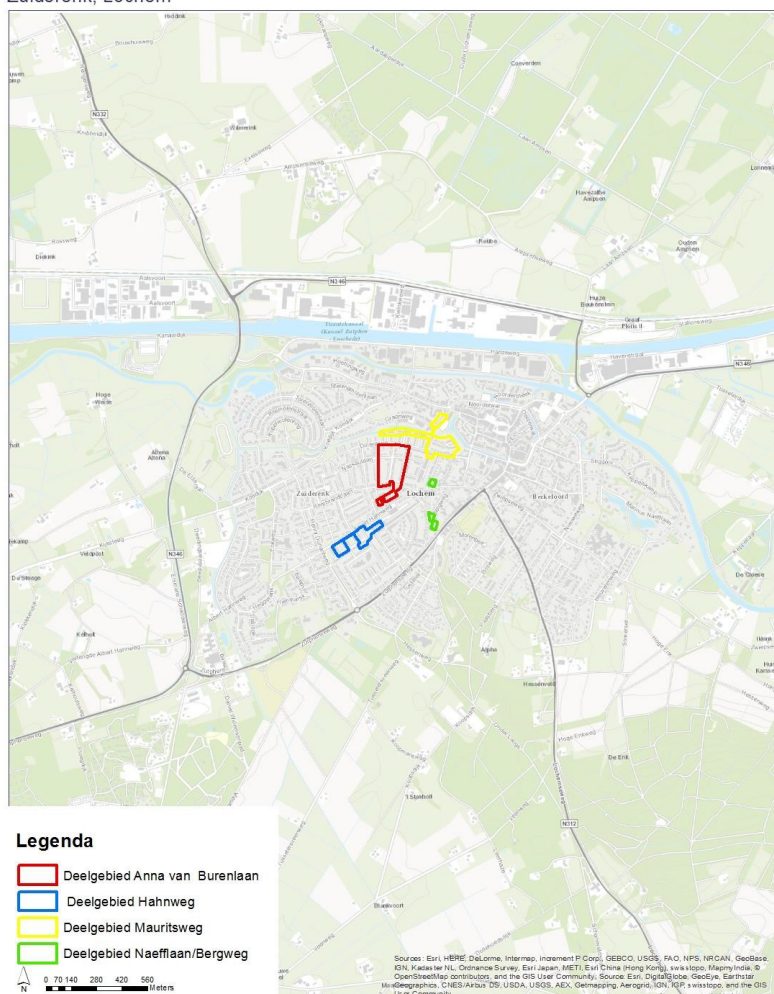
- Bijlage 1: Kaart projectlocatie, deelgebieden
- Bijlage 2: Verblijfplaatsen Huismus, Gierzwaluw, Gewone dwergvleermuis en Laatvlieger
- Bijlage 3: Te treffen mitigerende maatregelen

BIJLAGE 1

Kaart projectlocatie

Ligging deelgebieden

Zuiderenk, Lochem

Deelgebied Anna van Burenlaan

Begrenzing deelgebieden

Zuiderenk Lochem

Deelgebied Graaf Janlaan

Begrenzing deelgebieden

Zuiderenk Lochem

BIJLAGE 2

Onderzoeksdata en aangetroffen verblijfplaatsen per deelgebied

Deelgebied Anna van Burenlaan

Onderzoeksmomenten

Datum	Type onderzoek	Starttijd	Onderzoeker	Weersomstandigheden
3 mei 2016	Huismussen onderzoek	13.00	V. de Lenne	Droog, half bewolkt, 14 °C, windkracht 2
12 mei 2016	Huismussen onderzoek	10.30	V. de Lenne	Droog, half bewolkt, 14 °C, windkracht 2
18 mei 2016	Kraamonderzoek Vleermuizen & Gierzwaluw onderzoek	20.30	B. Haamberg	Droog, zwaar bewolkt, 14 °C, windkracht 2
2 juni 2016	Kraamonderzoek Vleermuizen & Gierzwaluw onderzoek	04.00	B. Haamberg	Droog, half bewolkt, 16 °C, windkracht 2
31 mei 2016	Gierzwaluw onderzoek	20.00	B. Haamberg	Droog, onbewolkt, 23 °C, windkracht 0
18 juli 2016	Kraamonderzoek Vleermuizen & Gierzwaluw onderzoek	20.15	B. Haamberg	Droog, onbewolkt, 25 °C, windkracht 2
23 augustus 2016	Baltsonderzoek Vleermuizen	22.00	B. Haamberg	Droog, onbewolkt, 23 °C, Windkracht 0
8 september 2016	Baltsonderzoek Vleermuizen	21.30	B. Haamberg	Droog, licht bewolkt, 22 °C, Windkracht 2

Datum en locatie	Starttijd - eindtijd	Onderzoeker	Weersomstandigheden
15 september 2017 Anna van Burenlaan	19:30 - 22:30	V. de Lenne, S. Boekhout en R. Kroeskop	Droog, onbewolkt, ± 12 °C, Windkracht 0

Aanwezige verblijfplaatsen

Soort	Type verblijfplaats	Aantal verblijfplaatsen	Adres
Gewone dwergvleermuis	(vermoedelijke) Zomerverblijfplaats	3	Willem de Zwijgerlaan 2 Anna van Burenlaan 18 Anna van Burenlaan 30
	Balts-, paar- en/of winterverblijfplaats	1	Nassaulaan 19 - 23
Huismus	Territorium	14	Willem de Zwijgerlaan 2 Willem de Zwijgerlaan 3 (2x) Willem de Zwijgerlaan 6 Anna van Burenlaan 19 Anna van Burenlaan 21 Anna van Burenlaan 34 Anna van Burenlaan 37 Anna van Burenlaan 46 Nassaulaan 24 Nassaulaan 28 Nassaulaan 30 Nassaulaan 34 Charlotte de Bourbonlaan 23
Deelgebied Anna van Burenlaan	(vermoedelijke) Zomerverblijfplaats		Willem de Zwijgerlaan 26 Charlotte de Bourbonlaan 7
	Balts-, paar- en/of winterverblijfplaats		Nassaulaan 22 Nassaulaan 9

Deelgebied Graaf Janlaan

Onderzoeksmomenten

Datum	Type onderzoek	Starttijd	Onderzoeker	Weersomstandigheden
9 mei 2014	Huismusonderzoek	10.00	V. de Lenne	Droog, bewolkt, ± 14 °C, windkracht 2-3
24 mei 2014	Huismusonderzoek	07.00	V. de Lenne	Droog, licht bewolkt, ± 5 °C, windkracht 1-2
30 mei 2014	Kraamonderzoek vleermuizen en gierzwaluwonderzoek	21.30	S. Boekhout M. Warringa	Droog, onbewolkt, ± 12 °C, windkracht 1
23 juni 2014	Kraamonderzoek vleermuis & gierzwaluwonderzoek	03.45	S. Boekhout M. Warringa	Droog, bewolkt, ± 12 °C, windkracht 1
6 juli 2014	Kraamonderzoek vleermuizen & gierzwaluwonderzoek	21.45	S. Boekhout M. Warringa	Droog, bewolkt, ± 13 °C, windkracht 2-3
24 augustus 2014	Baltsonderzoek vleermuizen	22.00	S. Boekhout	Droog, onbewolkt, ± 10 °C, windkracht 1
8 september 2014	Baltsonderzoek vleermuizen	22.30	S. Boekhout	Droog, onbewolkt, ± 13 °C, windkracht 1

Datum en locatie	Starttijd - eindtijd	Onderzoeker	Weersomstandigheden
11 september 2017 Jan Graafaan	19:30 - 22:30	V. de Lenne, S. Boekhout, B. Haamberg en N. Blok	Droog, half bewolkt, ± 15 °C, Windkracht 4

Aanwezige verblijfplaatsen

Soort	Type verblijfplaats	Aantal verblijfplaatsen	Adres
Gewone dwergvleermuis	Balts-, paar- en/of winterverblijfplaats	2	Omgeving kruising Nassaulaan en Graaf Janlaan
			Omgeving Louise de Colignylaan
Gierzwaluw	Verblijfplaats	1	Rembrandtlaan 26
Huismus	Territorium	25	Rembrandtlaan 43
			Rembrandtlaan 33
			Rembrandtlaan 48
			Rembrandtlaan 62
			Rembrandtlaan 66
			Charlotte de Bourbonlaan 42
			Charlotte de Bourbonlaan 34
			Louise de Colignylaan 1
			Louise de Colignylaan 2
			Louise de Colignylaan 8
			Louise de Colignylaan 9
			Louise de Colignylaan 19
			Graaf Janlaan 7
			Graaf Janlaan 8
			Graaf Janlaan 22
			Graaf Janlaan 29
			Graaf Lodewijklaan 19
			Graaf Lodewijklaan 25
			Graaf Lodewijklaan 28
			Graaf Lodewijklaan 31
			Graaf Lodewijklaan 37
Huismus	Territorium	25	Nassaulaan 27
			Nassaulaan 36
			Nassaulaan 46
			Nassaulaan 65

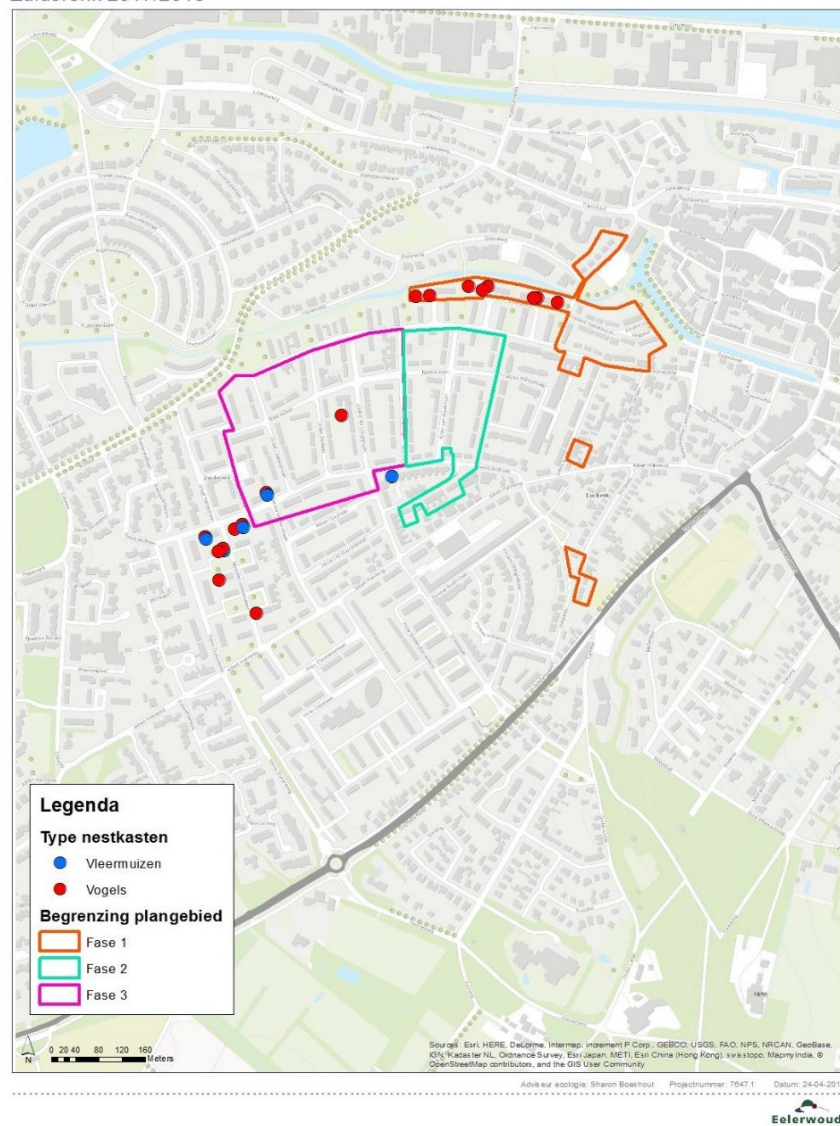
Soort	Type verblijfplaats	Aantal verblijfplaatsen	Adres
Deelgebied Jan Graaflaan	(vermoedelijke)		Louise de Colignylaan 13
	Zomerverblijfplaats /		Rembrandtlaan 38
	baitsverblijfplaats		Rembrandlaan 62

BIJLAGE 3

Getroffen mitigerende maatregelen

Locaties nestkasten

Zuiderenk 2017/2018

In rood de tijdelijke nestkasten voor de Huismus, in blauw de vleermuiskasten

Voorbeeld permanente vogelvides voor Huismus

Voorbeeld permanente nestvoorzieningen voor de Gierzwaluw

